

प्रभुतरुण

वर्ष ५३

अंक ९

मुंबई

१६ एप्रिल, २०२०

पाने ६

किंमत रु. १

(स्थापना : तारीख २५ ऑगस्ट १९२३)

तत्त्वाचा बंदा जीव । मूर्तीला कोण विचारी?

www.prabhutarun.org

संपादिका: सुहासिनी कीर्तिकर

कार्यकारी संपादक मंडळ : मिनाक्षी जयकर, मयुरा नायक, संजना कोठारे, वैजयंती कीर्तिकर

सहाय्यक संपादक: त्वरिता दळवी, राजेश नवलकर, भक्ती शेट्टे

संपादकीय

तुम एकच करो...ना!

—सुहासिनी कीर्तिकर

निसर्गाचा एक भाग असलेला मानव... माणूस. या माणसाला मन, बुद्धी, विचार यांचे निसर्गतःच म्हणजे मूलभूत वरदान. त्या बळावर इतर कृमीकीटकांच्या, प्राण्यांच्या तुलनेत तो त्यांच्यापेक्षा शारीरिक ताकद वेळेला कमी पडूनही श्रेष्ठ ठरला. विशेष ज्ञानाच्या म्हणजे विज्ञानाच्या बळावर मग त्याने निसर्गातील नियम शोधले, चमत्कार समजून घेतले अन् मग त्यावर तो स्वार झाला. नाना शोध, संशोध लावले. स्वतःचे जगणे अधिक सुकर, संपन्न केले. या संपन्नतेचा भाग म्हणून तोल सावरण्यासाठी, जगणे सुसंस्कृत करण्यासाठी त्याचे तत्त्वज्ञान आहे. या तत्त्वज्ञानाने, अनुभवांतून 'ईश' ही संकल्पना आली. या ईश्वरकल्पनेत त्याच्या मन, बुद्धीबरोबर निसर्गही आला. म्हणजे दीनदलितांप्रमाणेच कीडामुंग्यानाही खाऊपिऊ घालावे. सभोवताली निसर्ग आहे- त्याचे पूजन करावे- आदरभाव बाळगा. जमीन ही भूमाता आहे, तिची पूजा करावी, सन्मान करावा. पंचमहाभूतांना त्यांच्या कार्यासाठी सलाम करावा. हे सगळे 'तत् सत्' असावे.

मात्र माणसाचे श्रेष्ठत्व सिद्ध होत गेले तशी ही संकल्पना काही वेळा, काही ठिकाणी, काही कारणांनी बदलत गेली. माणूस उतला, मातला. मग अवघे 'भूमंडळ डळमळू' लागले. निसर्गात असमतोल निर्माण झाला. प्रदूषित झाला. हे होऊ नये म्हणून आपल्या संतांनी खूप प्रयत्न केले, सावध केले मानवजातीला. रामदासांनी बजावले. एकनाथांनी समजावले की, "बाबानो, आपल्या बुद्धीवर फार माजू नका. उतू नका. मातू नका. नाहीतर निसर्गाला स्वतःचा तोल सावरता येणार नाही." पण कसचे काय? जगण्याच्या यशस्वी धावपळीत माणसाने हे काना-

मनाआड केले. अन् मग त्याला निसर्गाच्या अनेक असमतोलांना सामोरे जावे लागले.

अगदी साध्या त्याच्या सुदृढ शारीरिक मानसिक तब्येतीचेच घ्याना. मानसिक जरा बाजूला ठेवू या. शारीरिक असमतोलाचे पाहू या. 'निसर्गाचा कोप' झाला म्हणून एकेकाळी महामारी आली. माणसं विज्ञानाचा हात धरूनही पटापट मरू लागली. विज्ञानाच्या सोबतीने त्यावर त्याने मात केली; तर नंतर पटकी आली. नको असलेल्या दुष्टांना 'पटकीच होऊ दे त्याला' असे म्हणू लागली. ती आटोक्यात आली तर पुढील काळात 'प्लेग' आला. उंदीर अन् पाठोपाठ माणसं मरू लागली. इतकं की आपले चि. वि. जोशी त्याच चित्रण 'स्मशानात प्लेगी माणसाला पोचवून आले अन् त्याच्या काखेत गाठ!'- असं विनोदी, अतिरेकी करू लागले. प्लेग संपला; तर विषमज्वर, गोवर, कांजण्या, देवी आल्या. माणसाच्या आटोक्याबाहेर म्हणून त्यांना 'देवी' म्हटलं गेलं. त्या समूळ नष्ट झाल्या; तर कॅन्सर आला. आहार, विहार, आचार हा माणसाने आपण निसर्गाचा एक भाग म्हणून संतुलीत ठेवावा लागतो.

आपल्या दैनंदिन जीवनात भान सुटले म्हणून म्हणतात, हे सगळे झाले. आता?... आता आला 'करोना'! त्यावरही माणूस मात करीलच. कारण असाच इतिहास आहे. मात्र आहार, विचार, विहार याचे माणसाने निसर्गाचा एक भाग म्हणून भान ठेवलेच पाहिजे. म्हणजे काय? तर आपल्या विहारात स्वच्छता ठेवली पाहिजे. हे 'स्व'त्व जपणेच आहे ना! पण आपण कसे? 'स्वच्छता राखा' या पाटीवरच पानाची पिचकारी मारतो. गुटखा-मावाच्या छोट्या पिशव्या चालता

चालता तिथेच रस्त्यावर सोडून देतो. गंगाधर गाडगीळांनी जपानच्या प्रवासवर्णनात त्यांच्या स्वच्छतेबद्दल फार सुरेख वर्णन केलेय. जपानचे रस्ते इतके स्वच्छ, इतके स्वच्छ की त्यांनी लिहिलंय- 'तुम्ही पाण्याच्या केसांनी रस्ते झाडलेत तरी डोळ्यात धूळ जाणार नाही.' पण सध्या काय चित्र आहे? आपणच स्वच्छतेबाबतीत आपल्याच डोळ्यात धूळ फेकतो आहोत. आता अतीच झालं म्हणून जगभर याबद्दल सुरक्षितता बाळगली जातेय. 'हे करा ना; ते करा ना...' असं म्हणत 'कोरोना'चा सामना केला जातोय. म्हणूनच आहार काय असावा; याबद्दल जागरण केले जातेय. हे अर्थात चांगलेच. चि. वि. जोशी प्लेगच्या काळी होते, अन् त्यांच्यासारखे कोरोनाच्या काळी नाहीत की काय? आहेत. आहेत. कारण तसं झालं अन् असं हसू यायचंच.

मग काय? आजच्या 'व्हॉटसॅपी' जगात अनेक विनोद, अनेक काव्यपंक्ती 'व्हायरल' न झाल्या तरच नवल. त्यातल्या काही रसिकहो, तुम्हाला माहीत असूनही मी इथे तुमच्याशी 'शेयर' करतेय. काय करता? हसा जरा अन् कोरोनाच्या निपटा करण्यासाठी आचार-आहार-विहारात पूर्णत्वाचे भान राखा. राखालच. तर ते विनोद असे-

* 'वर्क फ्रॉम होम' अशी सूचना आल्यावर घरकाम करणारी मोलकरीण म्हणाली, "साहेब, उद्यापासून मी घरून काम करीन!" साहेब खट. म्हणाला, "हरकत नाही. मी तुझा पगार 'यस' बँकेत 'क्रेडिट' करीन."

* पुण्याच्या एका दरवाजावर नव्यानं पाटी लावली गेली. 'वर्गणी मागायला येणाऱ्यांनी सावध असा. बेलला हात लावला तर कोरोना होईल!'

* मंत्र्यांची पत्नी आपल्या मंत्रीसाहेबाना म्हणाली, "अहो, तुम्ही कारसाठी काढलेलं कर्ज सध्या लोक या गोंधळात विसरून गेलेत. तर बंगल्यासाठी कर्ज काढा. बँक

घोटाळा, कोरोनाचा जरा फायदा घ्याना गडे!''

काहींनी तर कवितांची उबळ येऊन ओळींच्या ओळी 'जिलब्या' पाडल्यात. पहा बरं:-

* माननीय कोरोनाजी व्हायरस मानलं बाकी तुला..

तू धर्मनिरपेक्ष
तू जातीनिरपेक्ष
तू पक्षनिरपेक्ष
तू भाषानिरपेक्ष
तू देशनिरपेक्ष
तू इसमनिरपेक्ष
कोणाला सोडत नाहीस तू
मानलं बाकी तुला-
ज्याच्या त्याच्या ओठी तू
ज्याच्या त्याच्या व्हॉटसॅपी तू
ज्याच्या त्याच्या फेसबुकी तू
प्रत्येकजण भजतो तू
सगळे फॉर्बर्ड तुझे
सगळे व्हिडियो तुझे
सगळे ब्लॉग तुझे

मानलं बाकी तुला.
तर ही दुसरी कविता-
* ईश्वरचरणी करूया एकच प्रार्थना
'नष्ट कर जीवघेणा व्हायरस
करोना...१

मानवाने केले अत्याचार
मारले अनेक मुके जीव
कोपला मग निसर्गराजा
केली नाही त्यानेही कीव
मानवा आता तरी कर सुधारणा...२
देश, धर्म, जात, पंथ, भेद
हा निसर्गाला ना कळतो
निसर्ग नियमाने ओलाही
मग सुक्याबरोबर जळतो
निसर्गाशी नकोच मुळी प्रतारणा...३
निसर्गाचाच असा प्रकोप
नडला मानवा चंगळवाद
निसर्गाच्या पुढे कोणी नसे
असे सत्य हे निर्विवाद
करावी मानवाने क्षमायाचना...४

ईश्वरचरणी करूया एकच प्रार्थना।।
मित्रहो, आता 'तुम एकच करो,
ना! प्रभुतरुण 'एन्जॉय' करो ना!!'
कोरोनातून मुक्त होऊन सकस
जीवन जगण्याचा एक साधा सोपा हा
उपाय! नाही का? तुम्हा सगळ्यांना
गुढीपाडव्यापासून सुरू होणाऱ्या
नववर्षाच्या मनःपूर्वक शुभेच्छा.

ललित बंध

नातं?

-सौ. उज्वल ब्रह्मांडकर

निर्मितीनं लॉग इन केलं... फ्रेंडस् रिक्वेस्टच्या यादीतून तिनं एक नाव निवडलं.. 'परी' अरे वा! नाव परी आणि राहणे मात्र इहलोकी... निर्मितीच्या मनात विचारचक्र सुरू झालं..ही आपल्या कामात मदत करू शकेल? की खरोखरीच इहलोकीची काहीही सखोल माहिती हिला नसेल?... बघू तरी... असा विचार करीत तिनं संभाषण सुरू केलं.

“हॅलो परी, तुला माझ्याशी गप्पा मारायला खरंच आवडेल का?”

“गप्पा मारण्यासाठीच तर तुला फ्रेंडस् रिक्वेस्ट पाठवली नं मी?”

“तू काय करतेस?” निर्मितीनं विचारलं.

“पण्यांचं काम करते...”

“म्हणजे नक्की काय करतेस ते सांग नं...!”

“ह्या भूतलावरच्या लोकांशी गप्पा मारते... शक्य झालं तर थोडी मदत करते...”

“अरे वा! मग तर मी योग्य व्यक्तीबरोबरच चॅटिंग करतेय म्हणायचं!”... निर्मिती आनंदानं

म्हणाली आणि तिनं हॅपी स्माईली पाठवली.

“तुला नक्की काय हवंय निर्मिती? गप्पा मारायच्यात की मदत हवीय?” परीनं पृच्छा केली.

“दोन्ही... गप्पांमधूनच मदत घ्यायचीय” निर्मिती उत्तरली. पण परी गोंधळून म्हणाली - “निमिती एवढं थेट मुद्याचं नी स्पष्ट बोलणारी तूच पाहिली भेटलीस मला...”

“ते छानच आहे.. पण अं... तुझं नाव निर्मिती.. तू हवं ते स्वतःच निर्माण करू शकतेस... मग तुला मदत कशाला हवीय?”

“मी निर्मिती आहे गं... 'निर्माती' नाही. बरं ते राहू दे... उगीच नमनाला घडाभर तेल कशाला? आपण मुद्याचं बोलू या.”

“निर्मिती, तू सदैव म्हणींच्या भाषेत बोलतेस की काय?”

“कां? आवडलं नाही?”

“असं नाही गं. मी सहजच विचारलं.”

“परी, तू कोण आहेस? काय करतेस?”

“मी नं, एक व्ही. आर. एस. घेतलेली बाई आहे.”

“अरे व्वा!... म्हणजे तुला जगाचा निदान पन्नास वर्षांचा तरी अनुभव आहे तर!”

“अं... हो! पण त्यात 'अरे व्वा!' म्हणण्यासारखं काय आहे? पन्नास वर्षांचा जगाचा अनुभव असणारी मी एकमेव स्त्री नाही.”

“अगदी बरोबर... कारण मी सुद्धा जवळपास तुझ्याच वयाची आहे.”

“म्हणजे तुला मी माझा अनुभव समतोल झाला की! मग तुला माझी मदत कशाला हवी?”

“परी, अनुभव समतोल असणं म्हणजे तस्साच असणं निश्चितच नाही - खरं नं?” म्हणून मला सांग की नात्यांबद्दल तुला काय वाटतं?”

“एक मिनीट, मला प्रथम हे सांग की, तू काय करतेस? नी कोण आहेस?”

“मी निर्मिती.. पूर्णवेळ गृहिणी आहे.”

“अरे बापरे! पुन्हा गृहिणी?”... परी दचकन उद्गारली.

“म्हणजे 55? तुला गृहिणी आवडत नाहीत का?”

“जवळपास तसंच म्हण नं!”

“पण तू सुद्धा आता पूर्णवेळ गृहिणीच आहेस नं? तरहीही असं म्हणतेस?”

“मी आता पूर्णवेळ गृहिणी आहे, हा माझा नाईलाच आहे गं निर्मिती... मला तर आयुष्याच्या अंतापर्यंत नोकरी करायची होती.”

व्ही.आर.एस. घेणं हा माझा नाईलाज होता. पूर्णपणे नाइलाज.”

“तो कसा? साधारणतः व्ही.आर.एस. घेणारे घेताना नी नंतरही आनंदातच असतात.”

“करणार काय बिचारे?... वयानुसार आयुष्यात काही अडचणी निर्माण होतात - बौद्धिक शारीरिक मानसिक...”

“त्या कशा काय?”

“शरीराचं काम हळू चालतं. शरीर साथ देत नाही. बुद्धी मध्येमध्ये दगा देते. आणि मन बिचारं कधी शरीराला साथ देतं तर कधी बुद्धीला” परी उत्तरली.

“कदाचित शरीर तर बिचारं नसेल? कधी मनाच्या हुकुमाचं पालन करतं, तर कधी मेंदूच्या ताब्यात राहतं”.. निर्मितीनं परीला विचारांचा थोडासा वेगळा मार्ग दाखवला.

अनुवाद - संवाद

मूळ हिंदी कविता व्हॉट्स अॅपवरून
(कवी अज्ञात)

छतपे

छतपे सोये बरसो बीते
तारोंसे मुलाकात किये
और चाँदसे गुफ्तगू किये
सबसे कोई बात किये।
न कोई सप्तर्षीकी बाते
न कोई ध्रुवतारोंकी
न श्रावणके कोवरकी
न चंदाके उजियारेकी।
न देखी आकाशगंगाही
न वो चलते तारे
न वो आपसकी बाते
न हसते खेलते सारे।
न कोई तुटा तारा देखा
न कोई मन्नत मांगी
न देखी कोई उडती तशतरी
न कोई जन्नत मांगी।
अब बारिश आनेसेभी
बिस्तर सिमटा न कोई
न ही बादल गरजनेसे
माँको लिपटा कोई।
अब न गर्मीसे बचनेको
बिस्तर कभी भिगोया है
हलकी बारिशमे न कोई
चादर तानके सोया है।
अब न सुबह परिंदोने
गाकर हमे जगाया है
न ही कोयल पंचमसे
अपना राग सुनाया है।
बिजलीके इस चकाचौधमे
सबका मन भरमाया है
बंद कमरोमे सोकर अपने
अपना काम चलाया है।
तरस रही है रात बेचारी
आँचल सौगात लिये
कभी अकेले आओना छतपे
पहेलेसे जब्बात लिये।

अनुवाद - कल्पना सुभाष कोठारे

गच्चीत

आकाश बघत निळ्या, चंद्रतारका मोजीत
मोजीत झोपी गेलेल्या, खूप वर्षे झालीत ...१
ध्रुवतारा शोधीत, श्रावण कावड पाहिल्याला
चंद्रप्रकाश पीत पीत, सप्त ऋषी धुंडाळल्याला
खूप वर्षे लोटलीत ...२
चांदण्या मोजीत, मोजीत, आकाशगंगेशी गूज करीत
एकमेकांशी हसत खेळत, डोळा लागून गेल्याला
खूप वर्षे झालीत ...३
तारा तुटताना पाहत, इच्छा बोलून मनात
उडती बशी शोधत, 'पाऊस आला' म्हणत अंधरुण गुंडाळल्याला
खूप वर्षे झालीत ...४
ढगाच्या गडगडाट, विजेची भीती वाटून
आईच्या ओच्यात तोंड लपविल्याला
खूप वर्षे झालीत ...५
ओली चादर गुंडाळून, गर्मीला दूर सारीत
झिरमिर पावसात, डोळे मिटून घेतल्याला
खूप दिवस झालेत ...६
पक्ष्यांच्या किलबिलाटात, पहाटेची जाग आल्याला
कोकिळेच्या 'कुहूड'चा राग मनात साठवल्याला
खूप वर्षे लोटलीत ...७
खोट्या विजेच्या झगमगाटात, बंद खोलीत झोपून
दिवस ढकलीत आहोत, कसेबसे जगताहोत ...८
चंद्र, चांदण्या पाऊस, ओटीत भरभरून घालीत
रात्र बिचारी अजून उभीच! ...९
कधीतरी एकटेच तुम्ही, याकी एकदा गच्चीत
तेच सगळे छान, छान, परत, परत अनुभवायला! ...१०

*

*

(पान ६ कॉलम १ वर)

नाळ

कळ्यांची स्पंदने

-हेमंत विनायकराव तळपदे

सुमारे ३० वर्षांपूर्वी मी वसईच्या एका इंग्रजी माध्यमाच्या शाळेत इयत्ता दहावीला गणित हा विषय शिकविण्यासाठी जात असे. ती मिशनरी शाळा असल्यामुळे तिचे नियंत्रण एका सिस्टरकडे होते. त्या काळी मी वसईला स्टेशनजवळ क्लासेस सुरू केले होते. तेथील दोन विद्यार्थिनी त्या शाळेत शिकत होत्या. त्यांनी सिस्टरना मी गणित विषय फारच छान शिकवतो असे सांगितले. तेथे मुलींचे बोर्डिंगही होते. त्यामुळे सिस्टरने मला त्या मुलींना गणित विषय शिकविण्यासाठी खास निमंत्रित केले. त्या मुलांची शिकविणीची फी त्या स्वतः देणार होत्या. मी नियमितपणे सोमवार ते शनिवार सकाळी ७ ते ९ हे दोन तास इयत्ता आठवी आणि दहावीला गणित शिकवत असे. इंग्रजी विषयासाठी वेगळे शिक्षक होते. त्या वर्गात अंदाजे ३० ते ३५ मुली होत्या. बोर्डिंगच्या मुली असल्याने त्यांचे वागणे अतिशय नम्र होते. त्या शाळेला शनिवारी सुट्टी असे; पण आमचे वर्ग शनिवारीही भरत असत. बोर्डिंगमधील मुलींच्या पालकांना मुलींना भेटण्याची वेळ शनिवार व रविवार सकाळी ८ ते १२ असे. सुरुवातीला शिकवता शिकवता माझ्या लक्षात एक गोष्ट आली नाही, पण नंतर हळूहळू एक खास बाब माझ्या लक्षात आली. यातील बहुतेक मुली आई-वडिलांची फारकत झालेल्या कुटुंबातील होत्या. तीनचार मुलींचे आईवडील वारले होते; तर दोन मुलींचे आईवडील परदेशात होते. खासकरून शनिवारी या मुलीपैकी कोणाचे आई अथवा वडील त्यांना भेटण्यास येत असत. पण कसे काय ते आजही उमजत नाही; पण त्यादिवशी सकाळी सात वाजल्यापासून त्या वर्गात एक बारीकशी कुजबूज चाले. त्या मुलीला इतर मुली हळू आवाजात प्रश्न विचारित. मलाही शिकवताना ही कुजबूज जाणवे. मी त्यांना कडक दमही देत असे. ८ ते ९च्या दरम्यान मात्र एखाद्या मुलीचे आई अथवा वडील भेटण्यास आले की शाळेचा शिपाई त्या मुलीला बोलावण्यास येत असे. ती मुलगीही मग नम्रपणे माझी परवानगी घेऊन त्यांना भेटण्यास वर्गाबाहेर जाई. पण ती जाताना तिच्या चेहऱ्यावरचे बदललेले भाव मला पटकन् कळत असत. ती वर्गाबाहेर गेल्यावर वर्गातील इतर मुलींची चलबिचल माझ्या लक्षात येत असे. साधारणपणे ४० ते ६० मिनिटांनी ती मुलगी वर्गात

परतत असे तेव्हा तिच्या चेहऱ्यावर पालकाना भेटल्याची तृप्ती त्याचबरोबर त्याचा झालेला वियोग हे दोन्ही भाव मिश्रित असत. ती वर्गात येताच इतर मुलींनी तिला दिलेल्या स्मितात एक करुणा दिसत असे.

तर मंडळी, या गोष्टीचा एवढा ऊहापोह करण्याचे कारण म्हणजे मी स्वतः अनुभवलेले ते वास्तव होय. अनेकदा विवाहानंतर आईवडिलांचे एकमेकांशी न पटल्याने ते विभक्त होण्याचा निर्णय घेतात. न्यायालयात बऱ्याचदा सहमतीने हा घटस्फोट मंजूरही होतो. पण काहीवेळा पाल्याची जबाबदारी स्वतःच्या घरी पेलण्यास ते असमर्थ असतात. कारण काहीही असो, मग ते नोकरी करतात म्हणून असो; अथवा घरी मुलांना सांभाळणारे जवळचे कोणी नसते. असो. पण मग ही मुले दोघांच्या सहमतीने अथवा एकाच्या जबाबदारीवर बोर्डिंगमध्ये वाढतात. त्यांची फी, कपडे, पुस्तके शिकवणी हे खर्च हे एकेरी पालक वा दुहेरी पालक सहज पुरवतात. पण त्यांच्या मनांचे काय? ही मुले त्यांच्या आईवडिलांच्या नित्यप्रेमाला दुरावलेली असतात. ज्या वयाला त्या कोवळ्या रोपाला आधाराची अन् दोघांच्या वात्सल्याची खास गरज असते, त्या वयात हे पिल्लू सिस्टरच्या कडक देखरेखीखाली वाढत असते. कदाचित मनातल्या मनात त्यांचा आत्मा या निर्व्याज प्रेमासाठी टाहो फोडत असेल. या सगळ्यात त्याचा काहीही दोष नसतो. आईवडिलांच्या हेकेखोर विभक्तीचा तो बळी ठरतो.

पण प्रत्येकवेळी या बोर्डिंगच्या मुलीवर आईवडिलांच्या फारकतीमुळे बोर्डिंगमध्ये राहण्याची परिस्थिती येते असे नाही. काही धनिकांची मुले चांगल्या शिक्षणासाठी महाबळेश्वर, पाचगणी, सिमला येथील महागड्या बोर्डिंगमध्ये राहतात. इतकेच काय तर काही वेळा ही धनिकांची मुले इंग्लंड, अमेरिकेतल्या बोर्डिंगमध्येही शिकतात. तर काहीवेळा आईवडिलांचे अकाली निधन हे कारणही असू शकते.

तसे पाहता सर्वच बोर्डिंगमधील वातावरण गढूळ असते असेही नाही. सिस्टर, फादर वरवर कडक वाटत असले तरी बऱ्याचदा मनाने ते देखील प्रेमळ असतात. पण इतक्या मोठ्या संख्येने मुलांचा संभाळ करताना त्यांनाही खास शिस्त त्या मुलांमध्ये रुजवावी लागते. त्यात त्या बोर्डिंगमध्ये मुली असतील तर त्यांना

Just A Thought

DAY CARE

-Sou. Achala Subhash Desai

One sees a lot of hustle bustle of jobseekers in industrious towns and cities. The glamour of opportunities is huge so the youngsters leave their hometowns for greener pastures.

Thane, the lake city has evolved as a hot property spot on the map of Western Maharashtra. Many youngsters have opted to shift to the serene surroundings of this lovely city, Thane. These newcomers to the city are from nuclear families. They are mainly office-goers, which means long hours away from home. What happens to the little ones of young parents? How reliable is a maid who is entrusted with the job of baby-sitting? All are not fortunate to have grandparents for a support system!

The only alternative is a well planned. Day Care Centre for children. It should be an exclusive building or a part of Commercial Complex which can house many children, It should be run section wise according to the age groups taking into consideration the different needs of children from different age groups. Cleanliness and nutritious food should be top priority, therefore a good kitchen and clean toilet blocks is a must. The centre should have their own pediatrician with a good stock of medicines and first aid equipment.

The wardens and matrons have to be literate with a basic training in child management. The house keeping staff has to be A grade giving personal hygiene

top priority.

When all this is demanded, the money involved is big. That no problem with parents who are happy to hand over their kids to this kind of expertise. One has to shell out a little more for the confidence of the well-being of the little ones.

The Day Care Centre must be a 'Home away from Home' for the children when their parents are at work. The parents, especially the mother is relaxed when she knows that her child is looked after well when she is away at work. She puts in her best at work and is satisfied that her child is comfortable and in good hands.

Any Property Developer or Builder must give this Day Care Centre a priority. Every new building complex boasts of a school, club house, games centre, gymnasium, restaurant etc. Then why not a Day Care Centre for kids? The construction company of any complex must make provision for this structure and include it in the facilities list which they advertise. I am sure that the buyers with this kind of facility in the housing complex will only double in number.

Only hope that they will plan and construct a State of Art run Day Care Centre for children in every Housing Complex and who can do this? The Builder off course!

All the in-house expertise will follow automatically! Let the growing children be safe and healthy.

*

डोळ्यात तेल घालून पहारा ठेवावा लागतो. या सगळ्यात त्या मुलांना जेवणही चांगले मिळते. कपडेही चांगले मिळतात. खेळणीही मिळतात. पण सगळ्यात महत्त्वाचे असते ते आईवडिलांचे वात्सल्य, त्याला मात्र ही मुले काही अंशी पोरकी होतात.

काही बोर्डिंगच्या नियमानुसार आई किंवा वडिलांना या मुलांना महिन्यात एकदा अथवा दोनदा भेटण्याची परवानगी असते. आतातर मोबाईलच्या सोईमुळे ही मुले त्यांच्या पालकांशी नियमितपणे संपर्कात असतात. बऱ्याचदा दिवाळीच्या सुट्टीत अथवा ख्रिसमसच्या सुट्टीत वा उन्हाळ्याच्या सुट्टीत ही मुले महिनाभर आई अथवा वडिलांच्या घरी राहण्यासही जातात. त्यावेळी आई अथवा वडील खास वेळ काढून या

मुलांची झोळी आपल्या प्रेमाने ओतप्रोत भरण्याचा प्रयत्नही करतात. वरवर पाहता ते आपल्या मुलांच्याविषयी असलेल्या त्यांच्या जबाबदाऱ्या पूर्णपणे निभावतात. पण तरीही मुलांच्या दृष्टीने एक कोपरा रिकामाच राहतो. त्यांना आपल्या आईवडिलांचे प्रेम मिळत नाही. तसे पाहता त्यांचा त्यात काहीही दोष नसतो. आईवडिलांची फारकतही उगाचच नसते. त्यालाही काही सबळ कारणे असू शकतात. पण शेवटी या फारकतीचे दुष्परिणाम आईवडिलांबरोबर या पाल्याला भोगावे लागतात.

या सर्व गोष्टीला जालीम उपाय शोधूनही सापडणार नाही. आजकालच्या या वेगवान युगात कोणालाही कोणासाठी थांबण्यास (पान ५ कॉलम ४ वर)

स्मरणरंजन

टंकलेखन यंत्र (टाईप रायटर)

-विश्वास अजिंक्य

आपण जे टंकलेखन यंत्र किंवा टाईपराईटर बघत होतो, त्या यंत्राचा जेव्हा शोध लागला तेव्हा त्याला कोणीही विचारत नव्हते. त्या यंत्राकडे कोणी लक्षच दिले नाही. कोणालाही त्याचा उपयोग करून घ्यावा असे वाटले नाही. १८-१९व्या औद्योगिक क्रांतीमुळे काळ, काम, वेग या गोष्टींना फार महत्त्व प्राप्त झाले. कोणतीही गोष्ट जलद होण्यासाठी यंत्राचा वापर आवश्यक ठरला. जलद व सुवाच्य लिहिता येण्यासाठीदेखील यंत्राचा वापर करणे अपरिहार्य होते. त्यापैकी जलद लिहिण्याचा प्रश्न आयझाक पिटमन यांच्या लघुलेखन पद्धतीने काही प्रमाणात सुटला. यापद्धतीमुळे तोंडाने सांगितलेला मजकूर द्रुतगतीने लघुलिपीत लिहिता येत असे. पण त्याचे रूपांतर करून नेहमीच्या लिपीत लिहिण्याचे काम मंदगतीने होत असे. सुवाच्य लिहिण्याची क्रिया जलद होण्यासाठी छापण्यासारखे एकसारख्या अक्षरात लिहिता येण्यासाठी, अठराव्या शतकापासूनच वैज्ञानिकांचे व यंत्रज्ञांचे प्रयत्न चालू होते. असे प्रयत्न करताना छापण्याच्या यंत्रसामग्री त्यांच्या डोळ्यासमोर होती. टंकाची (टाईपांची) जुळवणी करण्याचा त्रास कमी करून यंत्र तयार करता येईल का? यावर त्यांचे प्रयत्न सुरू झाले. हेन्री मिल या लंडनच्या अभियंत्याने असे पहिले टंकलेखन यंत्र १७१४ मध्ये तयार केले होते. पण ते ओबडधोबड व वापरण्यास अवघड होते. या नंतरच्या काळात जर्मनी, फ्रान्स, इटली, ऑस्ट्रिया इत्यादी देशातही आदिम स्वरूपाची यंत्रे तयार करण्यात आली होती. पण त्यातील काही अवजड होती; तर काही मंद गतीची. काही यंत्रे इतक्या मंदगतीने चालायची की, त्यापेक्षा हाताने भरभर लिहिले जायचे. पुढे १८६८ मध्ये ख्रिस्तोफर लॅथम शोल्झ, कार्लोस ग्लिडन व सॅम्युअल सुले या अमेरिकन यंत्रज्ञांनी जलद टंकलेखन करण्याचे यंत्र तयार केले. पण या यंत्राची मोठ्या प्रमाणावर निर्मिती करण्यासाठी तशाच मोठ्या भांडवलाची गरज होती. त्यासाठी त्यांनी न्यूयॉर्कच्या रेमिंग्टन अँड सन्स या कंपनीशी यंत्रांच्या उत्पादनाविषयी करार केला. रेमिंग्टन कंपनीने अमेरिकेच्या यादवी युद्धात शस्त्रांत्रांचे भाग पुरविले होते. युद्ध समाप्त होताच त्यांनी आपला मोर्चा शिवणयंत्राच्या व्यवसायाकडे

वळविला होता. पण कंपनीला नव्या उत्पादनांची गरज होती. या यंत्राच्या रचनेत आणखी सुधारणा करून त्यांनी त्याच्या उत्पादनास सुरुवात केली. लेखक, ख्रिस्ती धर्मोपदेशक, छोटे व्यावसायिक आपली पत्रे टाईप करून पाठविण्यासाठी आपली यंत्रे विकत घेतील अशी त्यांना आशा होती. पण या यंत्राची खरेदी देशातील काही मोजक्या सुप्रसिद्ध व्यक्तींशिवाय विशेष कोणीही केली नाही. मार्क ट्वेन या विख्यात लेखकाला हे यंत्र बोस्टनमधील एका दुकानात दिसले आणि त्याने यंत्राचे प्रात्यक्षिक पाहण्याची उत्सुकता दाखवली. यंत्रावर एका मिनिटाला ७५ शब्द टाईप करणाऱ्या महिलेला पाहून ट्वेनला आश्चर्याचा धक्काच बसला. त्याक्षणीच त्याने ते यंत्र खरेदी करण्याचे ठरविले व घेतलेसुद्धा. १८७४च्या संबंध वर्षात जेमतेम शंभर-दीडशे यंत्रे खपली. एकशे पंचवीस डॉलर्स किंमतीचे हे यंत्र कोणालाच परवडत नव्हते.

१८७५चे वर्ष देखील तसेच गेले. १८७६ मध्ये अमेरिकेतील फिलाडेल्फिया येथील एका प्रदर्शनात रेमिंग्टनने हे यंत्र ठेवले होते. पंचवीस सेंटच्या बदल्यात लोकांना या टंकलेखन यंत्रावर काही ओळी टाईप करून देण्यात येत होत्या. हे नवीन धर्तीचे यंत्र पाहण्यासाठी लोकांनी रांगा लावल्या; पण विकत मात्र कोणीही घेतले नाही. तीच गत न्यूयॉर्क शहरातील प्रदर्शनात झाली. सर्वजण वाहवा करत होते, पण विकत घेण्याचे मात्र कोणीही नाव घेत नव्हते. १८८०च्या पूर्वार्धात फक्त पाच हजार यंत्रे विकली गेली. शोल्झ आणि त्याचा नवीन भागीदार डेन्समोर कंगाल झाले. त्यांना आपल्या कुटुंबाचे पालनपोषण करणेही कठीण होऊन बसले. रेमिंग्टन कंपनीची परिस्थितीही काही वेगळी नव्हती. त्यांचे फक्त दिवाळे वाजण्याचे बाकी होते.

टंकलेखन यंत्र लोकांनी स्वीकारण्यास वेळ लागला कारण, त्याकाळी कुणीही पत्रे हस्ताक्षरात न पाठवता टंकलिखित स्वरूपात पाठविली तर ती फाडून टाकली जात. पत्र ज्याला पाठविले आहे, त्याला तो अपमान वाटत असे. एखाद्याने आपल्यासाठी परगावातील हॉटेलमध्ये जागा राखून ठेवण्याचे विनंतीपत्र जर टंकलिखित करून पाठविले तर ते स्वीकारले जात नसे; पत्र खरे की खोटे या भीतीने

मनोमनी

एक 'दंतकथा'

-रसिक विजयकर

आजदेखील ऑफिसला जाण्यास नेहमीप्रमाणे उशीर झाला होता. घाईघाईने मी शर्टाची बटने लावत लावत बाहेर पडलो. कसेही करून रोजची लोकल गाठावयाची होती. तेव्हाच कोणाची तरी हाक ऐकू आली. नेहमीप्रमाणे तात्या सोसायटीच्या बागेत एका बाकावर बसले होते. तात्या ८० वर्षांचे असतील. पण तब्येत चांगली ठेवली होती! त्यांना सर्वजण पांढरेआजोबा नावाने ओळखत. कारण एकच, पांढऱ्या भरघोस मिशा, तशीच पांढरी दाढी, डोक्यावर पांढरे तुरळक केस, पांढरा सदरा आणि पांढरा लेंगा!

“काय, आज पण उशीर?” इति तात्या.

मीपण जरा जोरातच उत्तर दिले, “तात्या, काय आहे जीवनात. काही मजा उरली नाही. रोज उठा, तयार व्हा आणि धावा. आम्ही राम राम म्हटले काय आणि मरा मरा म्हटले काय. एकच. तुमचे बरे आहे. एका जागी स्थिर.” मी जरा वैतागूनच बोलत होतो.

“त्याचे काय आहे, तुम्हाला जीवनात आनंद कसा शोधायचा तेच माहिती नाही म्हणून असे बोलता.”

मला जरा रागच आला. माझे वय ४५ असले म्हणून मला जीवनात आनंद काय आहे हे सांगणारे हे कोण? आता मी ठरवले, आज ऑफिसला जावयास उशीर झाला तरी हरकत नाही ह्यांना आज काहीतरी ठणकावून सांगितलेच पाहिजे. असे काय त्यांना त्यांच्या ८० वर्षांच्या कारकिर्दीत जीवनातल्या आनंदाचे सूत्र सापडले आहे? कधी काळी सापडले असले तरी ते विस्मरणात गेले असेल!

“तात्या, तुम्हाला तरी माहिती आहे काय, जीवनातल्या आनंदाचे सूत्र? तुमच्याकडे काय मर्सिडीज गाडी आहे? सुंदर बायको आहे? किंवा एखादी टंच मैत्रीण होती? एखाद्या कंपनीचे मालक होता? वा आपण शास्त्रज्ञ होता ज्यामुळे

त्यावर विश्वास ठेवला जात नसे. जेव्हा रेमिंग्टन कंपनीने विक्रीचा धडाका लावला, तेव्हा त्यांनी आपले लक्ष न्यायालयातील खटल्यांचे वृत्त देणारे बातमीदार, वकील, धर्मगुरू, लेखक आणि संपादक यांच्यावर केंद्रित केले होते. पण त्यांनी छोट्या-मोठ्या (पान ५ कॉलम १२२)

तुम्हाला जीवनातल्या आनंदाचे सूत्र सापडले होते? सांगा ह्यातले काय खरे आहे?’

तात्या उत्तरले, “मी थोडक्यात तुला पटेल असे सांगतो. कारण तू घाईत आहेस. ऐक, जेव्हा तू कामावर असतो तेव्हा दारूबद्दल किंवा रजेबद्दल जरादेखील मनात विचार आणू नकोस. आणि जेव्हा रजेवर असतो तेव्हा ऑफिसमधील कामाचा विचार करू नकोस. जेव्हा बायकोबरोबर असतोस तेव्हा तुझ्या कोठल्याही मैत्रीणीबद्दल विचार करू नकोस. मैत्रीणीबरोबर असतोस तेव्हा तिच्या नवऱ्याबद्दल विचार करू नकोस. कधी पोलिसाबरोबर संबंध आला तर त्याच्याबरोबर पैशाबद्दल जरादेखील बोलू नकोस. कोणालाही संध्याकाळी पैसे उधार देऊ नकोस. शेजाऱ्याकडून मीठ उसने आणू नकोस, कचरा बाहेर टाकू नकोस. सर्व पगार घरी आणत जा. बायकोवर रागावू नकोस, मुलांच्या अभ्यासावर लक्ष ठेव. आणि सर्वात महत्त्वाचे, काहीही बोलायच्या आधी विचार कर नंतर बोल.”

“म्हणजे तुमचे म्हणणे असे आहे की, फक्त बायकोवर प्रेम कर, दारूबद्दल विचार करू नको, शेजाऱ्याकडून मीठ उसने आणू नको, सर्व पगार घरी आण आणि असे केल्याने मला जीवनातला आनंद मिळेल? हेच तुमचे सुखी जीवनाचे सूत्र आहे?’

“बरोबर. तोच आनंदाचा फॉर्म्युला आहे.” तात्या आनंदाने म्हणाले, “पण हा माझा फॉर्म्युला आहे, तू तुझा शोधून काढ. जेव्हा तो तुला सापडेल तेव्हा तुझ्यासारखा आनंदी माणूस कोणी नसेल!”

“तात्या, मला वाटते उगाच वेळ घालवण्यासाठी तुम्ही काहीतरी बरळता हे दारू काय, पोलीस काय! हे सर्व मला कशाला सांगत बसला आहात?’

“खरे सांगू, कालच मी माझ्या डेप्टिस्टकडे जाऊन आलो. त्यांनी मला नवीन कवळ्या दिल्या आणि सांगितले की, ह्या घालून बोलायची प्रॅक्टिस करा म्हणजे त्याची सवय होईल. आज सकाळी सकाळी तू भेटलास. तुझ्याबरोबर बोलून बोलून नवीन कवळ्यांची सवय झाली.” तात्या हसत हसत उत्तरले.

त्या पांढरे आजोबांच्या कवळ्यातील पांढरे शुभ्र दात माझ्याकडे बघून हसत होते.!

(मोबाईल ९८१९२७६६६६)

ललित लेख

एक एप्रिल

-कल्पना सुभाष कोठारे

रसिकहो, वरील शीर्षक वाचताच, 'एप्रिल फूल'चा एखादा मजेदार किस्सा वाचायला मिळणार असे वाटले न? हे साहजिकच असले तरी इथे मात्र एक एप्रिल हा 'निसर्गदूत' म्हणून येतोय. आगामी चैत्राचे हळदीकुंकू, आंबेडाळ, पन्हे असे काहीबाही मनात असेल, तर ते दूर सारून तुमचे डोळे (किंवा मोबाईल कॅमेराही) जडरा येत्या एक एप्रिलला वृक्षांकडे वळवाल का प्लीज! विविधरंगी फुलांची मेजवानीच तुमच्या दृष्टीस मिळेल. मुंबईत कुठेकुठे काय काय यावेळी फुलत असत याची यादी मी देणं शक्यच नाही. त्यासाठी तुम्हाला शरदिनी डहाणूकर वाचायला हवी. इथे फक्त उदाहरणदाखल सांगतेय;

सांताक्रूझ बेस्ट बसडेपोनंतर एलआयसी इमारतीच्या समोरील कुंपनावर सध्या काय मस्त निळ्याजांभळ्या घट्यांची मच्छरदानी अंधरलीय! वाहत्या रस्त्यावर मध्येच कोनकळी ताम्हण डवरलीय; जरा उजवीकडे नानावटीच्या प्रवेशद्वारापाशी देवचाफ्याच्या वृक्षांची रांग, पांढरी, पिवळी हसरी चाफ्याची असंख्य फुलांनी भरगच्चलीय. गुलमोहोराचा विस्तव, जागोजागी प्लायला अजून वेळ आहे. तोवर तुमच्या जाण्यायेण्याच्या वाटेवरील वसंताचे पुष्पवैभव तुम्ही अनुभवावे हीच सदिच्छा! तूर्तास फक्त ही मजेशीर गोष्ट तुमच्यासाठी! सुगंधी ओंजळीसारखीच! एक एप्रिल : फोटोग्राफरला

(पान ४ कॉलम ३ वरून)

व्यावसायिकांची दखल घेतलीच नव्हती. टंकलेखन यंत्र कार्यालयात ठेवले, तर ते पत्रव्यवहार व्यवस्थित सांभाळू शकेल हे लोकांना पटवून सांगायची आवश्यकताच कंपनीला वाटली नाही. कालांतराने दूरध्वनी, तारायंत्र, रेल्वे गाड्या यांच्यामुळे उद्योगधंद्याला गती येऊ लागली. जमा-खर्चाचा टाळेबंद इतका वाढला की, ते एका माणसाचे काम राहिले नाही. लेजरमधील आकडे चटकन् पाहाण्याची गरज निर्माण झाली. पंधरा-वीस तासांचे काम एक-दोन तासात उरकण्याची निकड निर्माण झाली. आणि जो तो टंकलेखन यंत्राकडे वळू लागला. हातांनी लिहिण्यापेक्षा यंत्रावर पत्रास शब्द प्रति मिनिट म्हणजे कितीतरी जलद. तेही सुवाच्य. टंकलेखन यंत्राची मागणी प्रचंड वाढली. त्याच बरोबर टंकलेखक ही एक महत्त्वाची व्यक्ती म्हणून अवतरली. रेमिग्टनने १८८१ मध्ये संबंध वर्षात जेमतेम बाराशेच्या आसपास टंकलेखन यंत्रे विकली होती. त्याच रेमिग्टनची विक्री १८८८मध्ये महिन्याला पंधराशेच्या वर गेली. दरम्यानच्या काळात रेमिग्टनला आणखी प्रतिस्पर्धी आले होते. त्यावर्षी सर्व उत्पादकांनी मिळून पत्रास हजार यंत्रे खपवली होती. ज्या यंत्राला कोणीच विचारत नव्हते, ते यंत्र कार्यालयीन व्यवस्थेचा एक अपरिहार्य भाग होऊन बसले. यंत्राला अमाप लोकप्रियता मिळू लागली आणि नवनवीन टंकलेखन यंत्रे बाजारात येत राहिली. सर्व प्रकारच्या आधुनिक कचेऱ्यांमध्ये टंकलेखन यंत्राला आणि टंकलेखकाला अनन्यसाधारण महत्त्व प्राप्त झाले.

टंकलेखन यंत्रामुळे श्रम व वेळ यांची प्रचंड प्रमाणावर बचत होऊन कागदोपत्री काम होतेच, पण टंकलेखन करताना त्याखाली कार्बन पेपर टाकून त्याच मजकुराच्या ३-४ प्रती एकाच वेळी काढता येतात; हे देखील लोकांच्या लक्षात आले. टंकलेखन यंत्राच्या वाढत्या उपयुक्ततेमुळे शासकीय, व्यावसायिक व औद्योगिक क्षेत्रात स्त्रियांना टंकलेखक म्हणून नोकरी मिळणे सुलभ झाले.

इ.स. १९०० च्या सुमारास कोठेही सहज नेता येणारे (पोर्टेबल) टंकलेखन यंत्र तयार करण्याचे प्रयत्न सुरू झाले. आणि साधारणतः १९१२ मध्ये पोर्टेबल टंकलेखन यंत्राचे उत्पादन सुरू झाले. तर १९२१ मध्ये विद्युत टंकलेखन यंत्र बाजारात आले. तत्पूर्वी १९१०च्या सुमारास टाईपराईटर स्टॅंडर्डरडाईज झाला. भारतात १९३० सालापर्यंत टंकलेखन यंत्रे आयात करण्यात येत होती. त्यानंतर सुटे भाग मागवून व ते जोडून यंत्रे तयार करण्यात येऊ लागली. ही सर्व यंत्रे रोमन लिपीतील होती. तथापि काही देशात प्रादेशिक आवश्यकतेनुसार विविध लिपींमध्ये टंकलेखन यंत्रे तयार केली गेली. १९४२च्या सुमारास गोदरेज कंपनीने भारतात टंकलेखन यंत्रे तयार करण्याची योजना आखली होती. परंतु युद्धजन्य परिस्थितीमुळे ती अंमलात येऊ शकली नाही. १९५० नंतर मात्र या कंपनीने झपाट्याने हे काम हाती घेऊन १९५४-५५ मध्ये, कोणत्याही परकीय सहकार्याविना भारतीय तंत्रज्ञांनी बनविलेले टंकलेखन यंत्र बाजारात आणले. गोदरेज कंपनीच्या संपूर्ण भारतीय उत्पादनामुळे व सरकारच्या आयात

स्माईल द्यावं, इतक्या तत्परतेने ब्ल्यूबेल माझ्याकडे पाहून हसली. समोरचा बोगनवेलिया, रागाने नुसता फुलून गेला.

'येताजाता कुणाकडेही पाहून हसणं, शोभतं का मुलीच्या जातीला?' असं बोगनवालिया म्हणत असतानाच मी जरा पुढे गेले; तर चाफा चक्क मला डोळा घालून गेला.

'खट्याळ झुळकेशी चाललेले चाफ्याचे चाळे, बोगनआजोबांनी कसे चालवून घेतले असतील?'- असे वाटून मलाच खुदकन् हसू फुटलं, कुंपनावरच्या ब्ल्यूवेलसारखं! मात्र, माझं हसरं प्रतिबिंब, समोरच्या कारच्या काचेत उमटलंच नाही; कारण, तिथे आधीच एक पर्णहिन गुलमोहोर बसला होता जाऊन!

ती आगळीच सुरकतलेली सुंदर निसर्गकृती- मी साठवून, साठवून ठेवलीय मनात; आईवडिलांच्या वृद्ध प्रतिमांसारखी!

*

देवाची विनवणी

-नलिनी तळपदे

देवा तुझे गुण आम्ही

किती किती गावे।

नानाविध रूपे तुझी

किती तुझी नावे।।

बोलावे नि चालावेसे

वाटे तुझ्यासवे।

विचारावे देवा तुला

सांग काय हवे?

तूच देतो आम्हा

आम्ही काय तुला द्यावे?

देवा नव्या अवतारा

एकवार घ्यावे।।

कलियुगी माजले या

किती हेवेदावे।

स्वार्थापायी मारी एक

दुसऱ्याला जीवे।।

सत्तेसाठी जो तो

ऊर फोडोनिया धावे।

स्नेहबंध नातीजाती

बाराचिया भावे।।

होणार या जगाचे

ते काय तुला ठावे।

सावराया तौल देवा

फिरुनिया यावे।।

*

(पान ३ कॉलम ४ वरून)

वेळही नाही. तर मग या भावनांचे काय पुसता? नियतीच्या या भयानक चक्रात आपणही गरगर फिरत आहोत. इतकेच काय तर आपल्या नशिबाने असेल कदाचित पण आपल्या बालपणापासून ते यौवनापर्यंतत आपल्याला आईवडिलांचे प्रेम लाभले हे आपणावर देवाचे ऋणच आहेत. पण अशी अनेक चिमणीपाखरे या जगात अशीच भरकटताहेत की त्यांच्या पंखात बळ येण्याआधीच त्यांना गोंजारण्यास त्याचा चिमणा अथवा चिमणी त्यांच्या जवळ नाहीत. नियती आहे अन् तिच्यासमोर आपण अगतिक आहोत हे मान्य. ही मात्यापित्यापासून दुरावलेली मुले वरवर आपण किती स्वावलंबी आहोत, सुखी आहोत हे जगाला ठामपणे भासवितात. पण त्यांच्याजवळ गेल्यावर आपल्याला त्यांच्या मनातील तगमग उमगते. जशी माझी स्थिती वसईच्या शाळेत शिकविताना झाली होती.

याबाबत आता इतकेच म्हणावेसे वाटते की, या बाळानाही त्यांच्या आईवडिलांचे प्रेम उदंड लाभो व त्यांचा भविष्यकाळ उज्वल होवो. विधात्याला मंजूर असल्यास या मुलांना त्यांच्या आईवडिलांचे प्रेम एकत्रितपणे मिळो.

(मोबाईल: ९८२१६०७५९३)

(मोबाईल: ९८१९०५६७४२)

*

प्रभुतरुण आश्रयदाते

१) सौ. विमल व श्री. माधव नायक,	२२) कै. कमलिनी रमाकांत प्रधान
२) सौ. नलिनी व श्री. रविंद्र रामराव मानकर,	२३) कै. नटवर्य शरद श्रीकृष्णनाथ गणपतराव दळवी
३) सौ. अनामिका बी. ए. एल.एल.बी.	२४) आद्य मराठी लघुलिपीकार कै. भुजंगराव रामचंद्र मानकर
४) कै. नटवर्य नारायण रामराव झावबा	२५) कै. वामन मोरेश्वर प्रभाकर
५) कै. सौ. मोतिराम विनायक जयकर	२६) कै. चंद्रकांत नारायण विजयकर, कै. कुंजविहारी वाय. जी. तळपदे, कै. प्रविण चंद्रकांत नारायण, विजयकर, कै. वैभव कुंजविहारी वाय. जी. तळपदे यांच्या स्मरणार्थ एक हितचिंतक
६) आद्य संपादक कै. विष्णु कृष्ण कोठारे	२७) कै. डॉ. विद्याधर चंद्रकांत नारायण विजयकर यांच्या स्मरणार्थ हितचिंतक
७) कै. रावसाहेब चंद्रकांत बालमुकुंद वेलकर	२८) कै. पूर्णचंद्र केशरीनाथ राव व कै. सौ. शीला पूर्णचंद्र राव यांच्या स्मरणार्थ
८) कै. सौ. सुशीला यशवंतराव कीर्तिकर	२९) डॉ. राम गोविंदराव नवलकर
कै. सौ. सुशीला व श्री. मोरेश्वर वि. प्रधान	३०) सौ. शुभांगी राम नवलकर
९) सौ. मीरा व श्री. रविंद्र नानूजी दळवी	३१) सौ. रीटा आणि श्री. मंदार माधवराव नायक
१०) कै. सौ. शालाका (अरुणप्रभा) शैलकुमार श्रीकृष्णनाथ दळवी	३२) कै. सौ. विजया व श्री. प्रकाश माधव नायक या त्यांच्या आईवडिलांच्या स्मृत्यर्थ उन्मेष प्रकाश नायक
११) कै. श्रीमती चंपुबाई आणि कै. आनंदराव सुंदरजी धराधर	३३) सौ. वृंदा आणि श्री. शाम विनायक जयकर
१२) कै. सौ. रोहिणी (रत्नप्रभा) श्रीकर राणे	३४) कै. श्रीमती जयश्री आणि कै. श्री. जयवंत विश्वनाथ कीर्तिकर स्मृत्यर्थ श्री. उमेशचंद्र जयवंत कीर्तिकर
१३) सौ. निलीमा व श्री. सृजन केशवराव राणे	३५) कै. श्रीमती प्रतिमा आणि कै. श्री. धाकलेश्वर बाळाजी जयकर स्मृत्यर्थ सौ. सुप्रिया उमेश कीर्तिकर
१४) कै. श्रीमती रोझाबाई आणि कै. बाळाराम केरोबा नायक	
१५) कै. शरद विनायक कीर्तिकर यांच्या स्मरणार्थ अनामिक	
१६) कै. सौ. दिलीप रघुनंदन कोठारे	
१७) कै. श्रीमती कमलजा आनंदराव अजिंक्य	
१८) कै. दिवाळीबाई व कै. डॉ. वामनराव आनंदराव विजयकर	
१९) कै. विष्णुराज बाळाराम नायक	
२०) अॅड. सदाशिव आनंदराव धुरंधर	
२१) कु. कस्तूर मोठाबाई जयकर	

(पान २ कॉलम ४ वरून)

“तसंही असेल... पण शेवटी सगळे परिस्थितीचे बळी!”

“म्हणजे परीच्या स्थितीचे कां?”
- निर्मितीनं उगीचच परिस्थिती शब्दाची मजेत वेगळीच फोड करीत विचारलं... ती पुढे म्हणाली “बरं ते जाऊ दे... व्ही. आर. एस. बद्दल बोलत होतीस...”

“हो अगं शरीर, बुद्धी, मन सगळंच थकलं म्हणून मी आता व्ही. आर.एस. घेतली.”

“नाईलाजानं का होईना पण प्राप्त परिस्थितीचा स्वीकार कर. तरच आयुष्याला रंगत येईल.”

“निर्मिती ह्यापूर्वी तुझी प्रोफाईल फारशी पाहिल्याचं आठवत नाही गं?” असं तर नाही, की, नेहमी तू वेगळ्या नावानं चॅट करतेस नी हल्लीच चार पाच दिवस निर्मिती नावानं चॅट करतेयस?”

“नाही नाही.. तसं नाही. मी गेले बरेच महिने प्रोफाईल बंद केली होती. मी माझ्या कामात मग्न होते मिस्टरांना मदत करत होते. ते जाऊ दे गं. आधी माझ काम ऐक. मला तुझी मतं सांग मानवी नात्यांबद्दल त्यातली गुंतागुंत कशी दिसते तुला!

“मानवी नाती खरंच खूप गुंतागुंतीची असतात बघ. त्यात प्रत्येकाची भूमिका नी प्रत्येकाचा सहभाग महत्त्वाचा ठरतो.”

“तो कसा काय?”

“हे तुला कळत नाही?” परीनं आश्चर्यानं विचारलं.

“तसं नाही गं. मला तुझं ‘मन’ किंवा ह्या तू म्हणतेस त्या भूमिकांची उकल, तुझ्या मते जे स्पष्टीकरण आहे ते सांग. मला एक लेख लिहायचाय?”

“लेख?... की प्रबंध?... कारण ह्या विषयावर बोलावं तेवढं थोडंच.”

“प्रबंधच समज. मी वेगवेगळ्या लोकांची ह्या विषयावरची मत गोळा करतेय...”

“ती कां?”

“पिण्डे पिण्डे मतिर्भिन्नः!” म्हणून प्रत्येकाचं मत, प्रत्येकाची भूमिका वेगळी, तू म्हणतेस तशी नात्यांच्या गुंतागुंतीमध्ये ही वेगवेगळी भूमिका असतेच. पण ह्या स्थितीचं स्थितप्रज्ञ अवलोकन सुद्धा वेगवेगळंच असतं.”

“बापरे! तू किती जडजंबाल शब्द वापरतेस गं! मला समजेल अशा भाषेत बोल.”

“अगं, मला एवढंच म्हणायचंय की प्रत्येकाच्या नजरेतून ही स्थिती वेगळीच दिसणार. तुझ्या नजरेतून ही नात्यांची नक्षी कशी दिसते ते सांग.”

“हे सर्वच सापेक्ष आहे गं. प्रत्यक्ष परिस्थिती, नशीब, प्रत्येकाची भूमिका, परिस्थिती पेलण्याची शक्ती आणि आवाका ह्या सर्वांचा विचार

करून हा गुंता सोडवावा लागतो किंवा सोडवता येतो. तरीही पूर्णपणे सुटत नाही. दोन पिढ्यांमधलं अंतर, सासूसुनांच्या भूमिका, त्या भूमिकांमधली अदलाबदल, अवती भवतीचे लोक, गावगप्पा, स्वतःचा दृष्टिकोन आणि त्या दृष्टिकोनाचा संकुचितपणा किंवा विस्तार हे सगळं नात्यांवर परिणाम करणारं नी म्हणून गुंता सोडवायला किंवा वाढवायला मदत करणारं. अं... निर्मिती, तू खरंच माझ्या माहितीतली कुणी नाहीयेस नं!”

“नाही गं. खरंच नाही. पण तुला पूर्वी कुणी तरी असंच फसवलं होतं नं? चॅटिंगमध्ये हे तर गृहीत धरावंच लागतं नं! तू सुद्धा नक्की कोण आहेस, स्त्री की पुरुष हे मलाही कुठे माहीत आहे?”

“मला भेटलेला पुरुष होता. माझी भेटसुद्धा घेतली होती त्यानं नी नंतर पूर्णवेळ गृहिणीचं सोंग घेऊन बोलला.”

“पण हे तुला कसं कळलं परी?”

“त्यानंच नंतर सांगितलं मला.”

“ह्याचा अर्थ तो कुठंतरी प्रामाणिक आहे परी. त्यानं असं का केलं हे सुद्धा सांगितलंच असेल. नात्यांचा विचार करताना थोडासा मानसिकतेचा विचार करावा लागतो. मला साधारणतः लोक कसे आणि का वागतात हे ओळखता येतं.”

“अरे वा! हे तंत्र तुझ्याकडून मला शिकायला हवं निर्मिती. मला शिकवशील?”

“जरूर. पण कधी आणि कसं?...”

“रोज चॅट करशील माझ्याशी? तू तुझी सोयिस्कर वेळ सांग. तेव्हा मी लॉग इन करेन.”

“चालेल. ही कल्पना छान आहे. ह्या आपल्या खाजगी चॅटरूममध्ये जाऊन ही शिकवणी सुरू करू.”

“निर्मिती, त्याबद्दल तुला माझ्याकडून फी घ्यावी लागेल हं...! परी म्हणाली.

“तुझी फी मी आगाऊच वसूल केलीय परी. तू मला तुझे नात्यांबद्दलचे मौलिक विचार सांगितलेस... ते सुद्धा आपली ओळख नसतानाही! खरंच! चॅटिंग

ही अशी वस्तुस्थिती आहे की तिथं बरीच माणसं भेटतात. विचारांची विनोदांची देवाण घेवाण होते. मलाही वेगवेगळी मतं जमवायची आणि आजमावयाची आहेत. म्हणूनच मी हा मार्ग चोखाळायचं ठरवलं!

“हे एक उत्तम व्यासपीठ सुद्धा आहे नं? कुणीही बिनधास्तपणे आपले विचार मांडू शकतो, स्वतःच्या विचारांची पोतडी अधिक चांगल्या नी बऱ्याच अनुभवांनीही भरू शकतो, तसंच स्वतःचं व्यक्तिमत्व अधिकाधिक माहिती आत्मविश्वास आणि दुसऱ्याकडून जे काही चांगलं शिकू शकतो त्या सगळ्या गोष्टींनी अधिकाधिक समृद्ध करू शकतो. आयुष्याचं पुस्तक असंही वाचू शकतो....”

“परी, मला तुझ्या खरंच चांगल्या मित्र मैत्रिणींचा संदर्भ देशील? म्हणजे त्यांच्याशीही बोलून मला आणखी माहिती माझ्या लेखासाठी जमवता येईल..”

“हो नक्की. पण तुला एक धोक्याची सूचना देते. कधीही कुणालाही स्वतःची व्यक्तिगत माहिती तपशीलासह पुरवू नकोस. अगं बरीच वर्षं अगदी जवळचे असलेले नातेवाईक किंवा मित्र मैत्रिणी त्या नात्यांच्या आडून दगा देत असलेलेही मी पाहिले आहेत. तिथं ह्या अनोळखी लोकांची काय कथा?”

“एवढंच ना? मीच त्यांना कौशल्यानं, धूर्तपणानं लांब ठेवीन.”

“तुला प्रचंड आत्मविश्वास आहे असं दिसतंय” परी कौतुकानं म्हणाली. “तू बहुश्रुत, प्रगल्भ वाटतेस.”

“एवढ्या अधिक माणसांशी आपण बोलतोनां, तेवढीही बहुश्रुतता, प्रगल्भता वाढत राहते. आणि प्रत्येक चांगल्या गोष्टीला दुसरी थोडी अधिक वाईट बाजू असायचीच. म्हणून त्या बाबींचं चांगुलपण झाकोळून जात नाही.. अच्छा, परी पुन्हा केव्हातरी भेटूच...” असं म्हणून निर्मितीनं प्रसन्न मनान परीचा निरोप घेतला विचार करीत की आपलं नी परीचं नेमक नातं काय? मैत्रिणीचं की सल्लागाराचं!

*

हे मासिक मुद्रक, प्रकाशक श्रीमती सुहासिनी कीर्तिकर यांनी मालक बोर्ड ऑफ कंट्रोल प्रभुतरुण करिता मे. स्नेहेश प्रिंटर्स, ३२०-अ, शाह अँड नाहर इंडस्ट्रीयल इस्टेट, अ-१, धनराज मिल कंपाऊंड, सीताराम जाधव मार्ग, लोअर परेल, मुंबई-४०००१३ येथे छापून पारिजात बी-३, युनियन बँक एम्प्लॉईज को-ऑप. हौ. सोसायटी, पटेल इस्टेट, जोगेश्वरी (प.), मुंबई-४००१०२ येथे प्रकाशित केले.